

Цибульська Ольга Юріївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НЕДОГОВІРНІ КОНСТРУКЦІЇ В СПАДКОВОМУ ПРАВІ ОКРЕМИХ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тенденції, що тривають останнім часом в Україні, мають вплив на вектор наукового дослідження в сфері юриспруденції, який спрямовано на правові системи держав, що входять до складу Європейського Союзу (далі - ЄС). Так, актуальність даної роботи обумовлена тим, що в сучасних політичній, соціальній та економічній ситуаціях в світі вивчення місця спадкового права досить важливо, так як має не тільки пізнавальний, академічний, але й політико-практичний характер, впливаючи на соціальну, економічну та інші складові держав, дозволяючи чіткіше визначати всі властиві функції і вплив даного виду прав на світове співтовариство, окреслити основні напрямки діяльності, точніше встановити місце і роль в житті всього суспільства, політичної, економічної і соціальної систем.

Станом на сьогодні дослідження в наукових колах проблеми, спрямованої на дослідження правового регулювання можливості розпоряджатись майном на випадок смерті за допомогою недоговірних конструкцій в правових системах держав, що є учасниками ЄС, має фрагментарний характер. В сфері наукових досліджень є чимало праць, в яких аналізуються аналогічні відносини, але в межах національного правового поля України. Серед авторів таких робіт, в частині характеристики схожого розпорядження заповідача, що називається заповідальний відказ» », передбаченого ст.ст. 1237-1239 ЦК України [1], доцільно відзначити В. В. Васильченко, Ю. О. Заїку, Є. О. Рябоконь, С. Я. Фурсу, Є. І. Фурсу, Є. О. Харитонova, В. Ю. Чуйкову, Л. В. Шевчук та ін. Разом із тим, як вже було зазначено, наукового аналізу встановленої проблеми на підставі дослідження норм чинного цивільного законодавства окремих держав-членів ЄС проведено не було, а проблема, що

є назвою роботи, станом на сьогодні залишається не розкритою, а отже, дає підстави стверджувати, що дослідження в межах цієї праці є своєчасним.

Сьогодні цивільне законодавство держав, що входять до складу ЄС, в сфері правового регулювання відносин спадкування закріплює конструкції, внаслідок яких виникають недоговірні зобов'язання між спадкоємцем та третіми особами – вигодонабувачами, що є аналогічними відказам, відомим римському праву [2]. Таке твердження базується на дослідженні норм спадкового права таких держав як Литовська Республіка (зокрема, ст.ст. 5.23- 5.25 ЦК Литви) [4], Республіка Польща (зокрема, ст.ст. 968-977, 981) [5], Чеська Республіка (§§ 1475, 1477, 1478, 1491, 1594, 1595, 1597-1599)) [6].

Спадкове право в кожній з обраних для дослідження країн надає можливість громадянинам таких держав розпорядитися своїм майном на випадок смерті, визначаючи у заповіті свою волю, що безпосередньо спрямована на захист особистих інтересів громадян, адже багатьом з них не байдуже, хто прийме в спадщину їх майно після смерті. Водночас, спадкове право також і захищає інтереси членів сім'ї померлого, що вбачається з регламентованого в кожній кодифікації з цивільного права порядку чергування, що, безумовно, сприяє зміцненню сім'ї.

Спадкування в усіх зазначених в дослідженні державах ЄС становить універсальну правонаступність. Й саме при спадкуванні яскраво відображається така особливість універсального правонаступництва, як одночасність переходу до правонаступника всіх прав та обов'язків, які належали спадкодавцю, де на момент відкриття спадщини визначається склад цих прав та обов'язків.

З огляду на наведений аналіз норм цивільного права обраних країн-членів ЄС, вбачається, що особливості недоговірних конструкцій в спадковому праві таких країн, пов'язані з видом прав, що успадковуються, і в кожному окремому випадку мають як схоже, так і відмінне - особливе, наприклад, відмінність місткості поняття кола «третіх осіб».

Разом з цим, завданням законодавців цих країн є створення такого правового механізму реалізації права на спадкування, який ефективно забезпечить можливість кожному спадкоємцю успадкувати будь-яке майно, або обов'язки із найменшими юридичними проблемами для нього.

Відповідно, необхідно врахувати деякі негативні моменти у національному законодавстві окремих країн ЄС, а також усунути деякі прогалини: на законодавчому рівні потрібно спростити оформлення прийняття спадщини, для цього потрібно реформувати спадкове законодавство, зокрема в рамках його недоговірних конструкцій; необхідно удосконалити та наблизити національне законодавство кожної окремої держави-члена ЄС до загальноєвропейських стандартів, а також ввести загальні та чіткі поняття, види та функції недоговірних конструкцій у спадковому праві ЄС загалом.

Отже, аналізуючи законодавство, що регулює недоговірні конструкції в спадковому праві держав-членів ЄС, варто зазначити, що охорона як особистих так і загальних інтересів та їхнього майна регулюється на найвищому рівні та великою кількістю нормативно-правових актів, коли як на загальноєвропейському (в рамках ЄС) рівні потребує більш сталого інституту спадкування та вирішення колізійних моментів, де загальний нормативно-правовий акт має відповідати всім вимогам нового суспільства, що стоїть на засадах ринкової економіки, адже DCFR не завжди зможе стати ефективним способом в площині пошуку компромісу та застосування його норм в якості стандарту щодо регулювання відносин, на які його норми не розповсюджуються.

Сьогодні за основу єдиних стандартів в галузі приватного права доцільно вважати Проект загальної довідникової схеми, що включає принципи, поняття та модельні норми європейського приватного права (Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of reference (далі – DCFR)). Так, підтвердженням зазначеної позиції є пункт другий статті I.-1:101. Відповідно до змісту цієї норми зі сфери застосування акта виключені деякі

питання, зокрема, про статус і правосуб'єктність фізичних осіб, заповіти та спадкування, сімейні відносини, оборотоздатні інструменти, трудові відносини, правове регулювання нерухомого майна, положення про юридичних осіб, а також цивільний процес і виконавче провадження [7].

Разом із цим, детальний аналіз таких недоговірних правових конструкцій в спадковому праві, з огляду на небезпідставний інтерес, є можливим вже в межах подальших наукових праць.

Джерела :

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. No 435-IV. Відомості Верховної Ради України. Київ, 2003. № 40-44. – С. 356.
2. Покровский И. А. История римского права. / И. А. Покровский. – URL : <http://www.allpravo.ru/library/doc2527p0/instrum3503/item3635.htm>.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864. URL : <https://www.e-tar.lt/portal/ru/legalAct/TAR.8A39C83848CB/gPMmnMIfaR>.
4. Kodeks cywilny : USTAWA z dnia 23 kwietnia 1964 r. URL : <http://www.lex.pl/akt-prawny/-/akt/dz-u-2016-380-u>.
5. Закон № 89/2012 – Гражданский Кодекс Чешской Республики от 03 февраля 2012 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://anesro.com/download/zakon/89-2012_Sb.pdf.
6. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. URL: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf.